

בני ציון
פרשת השבוע

פרשות תזריע מצורע

שמל אברהם עליו השלום" (פירוש המשניות לרמב"ם חולין, ז, ו). המילה של אברהם אבינו היא ענין אישי שלו, שאינו נוגע לנו. חובתנו למול נובעת מפרשת תזריע. בעולת ראה' בהערות הרצי"ה, מובא בשם האדר"ת שיש עניין לקרוא פסוקים אלו בשעת המילה, כדי שלא נחשוב שאנו מלים בגלל שכך נהג אברהם אבינו.

הטומאה בזרימת הטבע

ערך הטהרה, הכה עקרוני בעם ישראל, מלמד אותנו כי אנו נדרשים להתייחסות שונה לא רק בעולם הערכים והרוח כי אם גם בממד הגופני. דיני טומאה וטהרה באים להרחיק אותנו מצורת מחשבה מסוכנת. היה מקום לחשוב שיש הבדל בין עולם המעשה האנושי לבין הטבע אותו יצר הבורא. בכל מה שקשור לאדם יש הרבה מה לתקן, מחשבתו מוגבלת ויצריו שפלים ועל כן הוא זקוק להדרכה ולשיפוט. אולם, העולם הטבעי הוא יצירה מושלמת של הקב"ה. המציאות הטבעית יכולה להתקבל כנתון אידיאלי, שאינו זקוק לשיפור. שרץ מת הוא בהחלט דבר שיכול לקרות באופן טבעי, ומדוע שייך לקבוע בו טומאה? כמו כן, המוות הוא חלק מטבע הבריאה, למה לכנותו "אבי אבות הטומאה"? לכאורה, כללי הטומאה עוצרים את הטבע מלזרום באופן פשוט. טומאת הצרעת באה בקלות. הצרעת נקראת פריחה: "וְאִם פָּרוּחַ תִּפְרַח הַצֶּרְעַת בְּעוֹר". הדרך לקבוע האם המצורע טמא היא לבדוק האם הנגע מתפשט. ביטוי זה חוזר על עצמו לכל אורך הפרשה: "בְּשַׁחִין פָּרְחָה", "פֶּשֶׁה תִּפְּשֶׂה". הצרעת פורחת, מהירה ונמהרת. המהר"ל עומד על נקודה זו ומסביר כי טומאת הצרעת נובעת מכך שהאדם מתרגל שהמציאות הטבעית זורמת ללא הפרעה. המצורע מחלק את עצמו לשני חלקים, הוא מכריז על נתק בין החלק האנושי שבו, הזקוק לעידון מוסרי ושיפור, לבין החלק ה'טבעי' בהתנהגותו, אותו הוא רוצה להשאיר בלא שינוי, בלא התמודדות כלל. ההפרדה הזו שאדם עושה בין ההתנהגות הטבעית, שם הכל הוא מהיר וספונטני, ובין הבחירה החופשית שלו, הנתפסת כמעכבת ומאטה את החיים, היא יסוד הטומאה. כשאדם מתרגל לצורת החשיבה הזו, אז מהר מאוד פורחת

סימן לבנים

הרב אליעזר קשתיאל

השלמת הטבע ותיקונו

טומאה חיובית ושלילית

פרשת תזריע עוסקת בענייני טומאה וטהרה. היא פותחת בדיני טומאת יולדת, וממשיכה בביאור מפורט של דיני צרעת באדם ובבגדים. במבט ראשון, שתי הטומאות הללו שונות לחלוטין. טומאת הלידה מבטאת מצב טבעי ונורמלי. זה הטבע בשיאו, בפשטותו. הדבר מביא אותנו אף לשאול מדוע בכלל יש טומאה בלידה? לעומתה, טומאת הצרעת, המכילה פרטים רבים, היא המשונה ביותר בתורה: "וזוה השינוי האמור בבגדים ובבתים שקראה אותו תורה צרעת בשותפות השם, אינו ממנהגו של עולם, אלא אות ופלא היה בישראל" (רמב"ם הלכות טומאת צרעת טז, יג). עולם שלם של פרטים סבוכים: השיער, גוון העור, המיקום בגוף, הכל מהותי לאבחון ולקביעת סדר הטהרה. הרצי"ה היה אומר, שההבדל בין הטומאות דומה להבדל בין מחלות הגוף. יש מחלות שהן סימן לבריאות, כמו חולשה שאחרי לידה. לעומתן, יש מחלות שמעידות על תפקוד לקוי של הגוף וסכנת חיים. כך גם בסוגי הטומאות, יש טומאה שבאה מדבר חיובי, כמו לידה, ויש טומאה שטומאתה ברורה, כמו צרעת. ברית המילה הפרשה פותחת בטומאת לידה: "אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שְׁבַע יָמִים כִּימֵי נִדַת דְּוֹתָהּ תִּטְמָא" היא מפסיקה בפסוק: "וַיָּיִם הַשְּׂמִינִי יְמוֹל בְּשׂוֹר עֶרְלָתוֹ" ואחריו חוזרת בו' החיבור אל תהליך טהרת האשה מטומאתה, "וְשָׁלְשִׁים יוֹם וְשָׁלֹשֶׁת יָמִים תִּשָּׁב בְּדָמֵי טְהָרָה". נשאלת השאלה, מה מקומו של הציווי על המילה, הקוטע לכאורה את סדר ההטהרות של האשה? השאלה מתחדדת נוכח העובדה שפסוק זה, המובא באקראי ובדרך אגב, הוא המקור המחייב היחידי לברית מילה. הרמב"ם אומר בפירושו למשניות: "אין אנו מלים בגלל שאברהם מל את עצמו ואנשי ביתו, אלא מפני שה' צונו על ידי משה להמול כמו

בשלוש השנים הראשונות הוא ערלה, הוא אטום ולא ניתן לשימוש. כך גם עולה מהמושגים 'ערל לב' – לבו אטום, 'ערל אוזן' – לא מקשיב. לתת לטבע לזרום, פירושו לתת לאנושיות להיעלם. הקב"ה יצר את הטבע חסר על מנת שהאדם יפעל בו וישלימו.

"וביום השמיני"

המספר שבע מבטא את המדרגה הטבעית, הופעת הטבע, ואילו המספר שמונה מבטא מדרגה עליונה מהטבע, החודרת וחושפת בו משמעות פנימית. מעניין שכל מחזורי הטומאה הם של שבעה ימים – שבעה ימים לטומאת יולדת, מחזוריים של שבעה ימים לשלבי טהרת המצורע ועוד. האדם שנטמא נקרא לבחון את מקומו ביחס למציאות הטבעית. גם במציאות הפשוטה, הטבעית ביותר, צריך לגעת, ויש לסדר ולבנות אותה מחדש. ברית המילה, היא הקושרת בין העולם הטבעי לבין מה שלמעלה ממנו. "אתה הוא ה' האלהים אשר בחרת באברך" (נחמיה ט, ז) – כל הדורות עד אברהם חיו תחת הטבע, באטימות נוראה. אברהם הוא מי שגאל את האנושות מהמציאות הטבעית הבהמית, שקרא לה להטביע חותם אנושי על העולם כולו. הערלה היא אטימה שבאה בטבע האדם. אברהם מצטווה להסיר את האטימה הזו ביום השמיני, ביום שאחרי ימי הטבע. עם ישראל לדורותיו, הולך בעקבות אברהם אבינו, בנסותו לתקן ולשכלל את הטבע, כפי שמתבטא בדיני טהרה. ברית המילה היא היסוד לעולם הטהרה, היא מרגילה את האדם לשאוף להעלות את עולם הטבע ולנהלו לפי ערכים גבוהים יותר, המבוטאים במספר שמונה. עתה מובן למה הוכנסה מצות המילה באמצע דיני טומאת יולדת. "וביום השמיני ימול בשר ערלתו". אין לידת אשה כלידת בהמה, הדם הוא לא אותו דם. היחס לאשה היולדת הוא הרבה מעבר לטבע, ויש בו פרטי הלכות והתייחסות רוחנית. צריך לתת לזה שם, לעבור תהליך, להכניס את זה למעבדה האנושית. אם נימנע מלעשות כן, נאבד את אנושיותנו. זו תחילתה של צרעת, של יציאה מחוץ למחנה האדם אל הטבע הבהמי. נראה שיסוד זה כבר מוזכר בדברי רש"י: "אשה כי תזריע וילדה זכר – אמר רבי שמלאי: כשם שיצירתו של אדם היתה אחר כל בהמה, חיה ועוף במעשה בראשית, כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף". העובדה שהאדם מוזכר בנפרד מהחי, מטרתה להורות שאנחנו לא קשורים לעולם החי, אנחנו צריכים להתעלות מעליו.

הצרעת ופוסה בעור. היסודות האנושיים שבו הולכים ונסוגים, מפנים עוד ועוד מקום לאינסטינקט הטבעי, ומהר מאוד הוא ימצא את עצמו מחוץ למחנה האנושי, מחוץ למקום בו האנושיות מקיפה וכוללת את החיים. אדם שנותן למציאות הטבעית שבו לפרוח, ללא הנהגת יד אדם, מאבד עצמו לדעת. המצורע צריך להביא שתי ציפורים כדי להיטהר, כדי לכפר על לשון הרע. לשון הרע הוא 'מעשה פטפוטי דברים', כמו ציפורים שמפטטות תמיד בצפצוף הקול. אם ניתן לטבע לזרום יתכן ויהיה זה נורמלי שהאדם יאמר דברים רעים כשהוא כועס, או שהוא יתגאה במצבים מסוימים וכדומה. כל אלו הם סימנים של נתינת דורר יתירה לטבע.

תיקון עולם

"אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת והיה בעור בשרו לנגע צרעת והבא אל אהרן הכהן, העוסק כל ימיו בטהרה, הוא שצריך להגדיר למצורע מהי התנהגות של "אדם". אי אפשר להפריד את הטבע מהמישור האנושי. גם מה שנראה לנו טבעי, טעון בירור וסידור, וצריך לקרוא עליו שם 'אנוש'. אסור להניח ליסודות הטבעיים לזרום באין מפריע. במדרש תנחומא בפרשה (סימן ה) מסופר: "מעשה ששאל טורנוסרופוס הרשע את רבי עקיבא איזו מעשים נאים – של הקב"ה או של בשר ודם. אמר לו של בשר ודם נאים. אמר לו טורנוסרופוס הרי השמים והארץ, יכול אדם לעשות כיוצא בהם? אמר לו רבי עקיבא לא תאמר לי בדבר שהוא למעלה מן הבריות שאין שולטין עליו, אלא אמור דברים שהם מצויין בבני אדם. אמר לו למה אתם מולין? אמר לו אני הייתי יודע שעל דבר זה אתה שואלני ולכך הקדמתי ואמרתי לך שמעשה בני אדם נאים משל הקב"ה... אמר לו טורנוסרופוס אם הוא חפץ במילה למה אינו יוצא מהול? – לפי שלא נתן הקב"ה את המצוות לישראל אלא לצרף אותם בהם ולכך אמר דוד 'כל אמרת אלוה צרופה'." טורנוסרופוס מבקש לתת למציאות הטבעית להיות מה שהיא, כפי שבראה ה'. הוא בא בטענה על מצות המילה, איך אפשר להרשות להתייחס למעשה ה' כאילו הוא פגום, ורק ממתין להפיכתו לדבר מתוקן על ידי מעשי האדם? רבי עקיבא אומר שאין תפקידו של האדם להפגש עם המציאות בצורה טבעית, כי אם להטביע בה את חותמו האנושי. הוא צריך לקחת את העולם הטבעי, להגדיר ולסדר אותו מחדש. הטומאה מאפשרת לטבעיות לאטום, לכסות כל מחשבת אנוש. הערלה היא אטימות. עץ פרי

מבט על ההפטרה

הרב מנחם שחור

השמים כסאי והארץ הדום רגלי

הגדלת החזון בעת משבר- להפטרת

שבת ראש חודש

חזון הגאולה של ימי מנשה

חז"ל לימדונו שישעיה נתנבא גם בימי מנשה, שהרגו בגלל רשעותו, לא זכה מנשה ששמו ימנה במפורש בין המלכים שישעיה מנבא בימיהם. רוחם של הפרקים האחרונים בישעיה מתאים לתקופתו הקשה של מנשה. בפרקים אלו מוצגת אפשרות גאולה גם לדור שאינו ראוי לה. למען שמו באהבה.

"נִדְרַשְׁתִּי לְלוֹא שְׂאֵלוֹ נִמְצָאתִי לֵלֵא בְקִשְׁנִי אֲמַרְתִּי הֲנִנִּי הֲנִנִּי אֶל־גֹּי לֹא־יִקְרָא בְשִׁמִּי" (ישעיהו פרק סה פסוק א - ב)

גאולה זו, לא תפטור את החוטאים מעונשם. כחלק מן הגאולה- יענשו בעונש רע ומר. עונש שיהיה חלק מתיקון העולם שבגאולה

"לִכֹּן כִּה־אָמְרוּ אֲדֹנָי יְקֹוֹק הַנֵּה עֲבַדְיוֹ יֹאכְלוּ וְאַתֶּם תִּרְעָבוּ הֲנִה עֲבַדְיִ יִשְׁתּוּ וְאַתֶּם תִּצְמָאוּ הֲנִה עֲבַדְיִ יִשְׁמְחוּ וְאַתֶּם תִּבְשּׁוּ: הֲנִה עֲבַדְיִ יִרְנוּ מִטּוֹב לֵב וְאַתֶּם תִּצְעַקוּ מִכָּאֵב לֵב וּמִשִּׁבְרֵי רוּחַ תִּלְיִלוּ: וְהִנַּחְתֶּם שִׁמְכֶם לְשִׁבוּעָה לְבַחֲיָרִי וְהִמִּיתֶךָ אֲדֹנָי יְקֹוֹק וְלִעֲבַדְיוֹ יִקְרָא שֵׁם אַחֵר" (ישעיהו פרק סה פסוק יא - טו)

גם בהפטרתינו, מוצג העונש לרשעים, כחלק מן המסר האלוקי שינכח בעולם בזמן הגאולה:

"וַיִּצְאוּ וַרְאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּבֵה וְהָיָה דְרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר" (ישעיהו פרק סו פסוק כד)

בניגוד לגאולה המצופה בתחילתו של ספר ישעיה - גאולה הבאה בתהליך סדור של בניית הדור במשך שנים כהכנה אליה ומשולה לתהליך של הריון ולידה. הגאולה המתוארת בסוף הספר, מתוארת בתהליך פתאומי ומהיר. תהליך שאינו תלוי בהכנה מצידו דווקא:

"בְּטָרֵם תְּחִיל יִלְדֶה בְּטָרֵם יִבֹּא תִבֵּל לָהּ וְהַמְלִיטָה זָכָר: מִי שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה הַיּוֹחֵל אַרְצָ בְּיוֹם אֶחָד אִם־יִנְלַד גֹּי פְעַם אַחַת כִּי־תִלְדֶה גַם־יִלְדֶה צִיּוֹן אֶת־בְּנֵיהָ" (ישעיהו פרק סו פסוק ז - ח)

גם עם הדור הקשה ביותר, מתמודד ישעיה על ידי הצבת חזון גאולה המתאים לאופי הדור. ישעיה, נביא המתנבא בבית המדרש, מתמודד עם אתגרי הדור לא רק דרך תוכחה, אלא דרך הצבת חזון הגאולה חזון מרומם ומיירא. גם בתחילת דרכו, בהתמודדותו בימי עוזיה, לא הסתפק ישעיה בדברי תוכחה אלא גם הציב חזון גאולה המתאים לדור השקוע בעוצמת המגדלים וכלי הנשק:

"וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים נִכְוֵן יִהְיֶה הָרַ בֵּית־יְקֹוֹק בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִשָּׂא מִגְּבְעוֹת וְנִהְרָוּ אֵלָיו כָּל־הַגּוֹיִם: וְהִלְכּוּ עִמָּי רַבִּים וְאָמְרוּ לֵכוּ וְנַעֲלֶה אֵל־הַר־יְקֹוֹק אֶל־בֵּית־אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיִרְנוּ מִדְּרָכָיו וְנִלְכֶה בְּאַרְחֻתָיו כִּי מִצִּיּוֹן תִּצָּא תוֹרָה וְדִבְרֵי יְקֹוֹק מִירוּשָׁלַם: וְשִׁפְטֵי־בֵין־הַגּוֹיִם וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים וְכִתְבוּ חֻבּוֹתָם לְאֵתִים וְחִנִּיתוּתֵיהֶם לְמִזְמֹרוֹת לֹא־יִשָּׂא גֹי אֶל־גֹּי חֶרֶב וְלֹא־יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה" (ישעיהו פרק ב פסוק ב - ה)

אין דור שאין חזון גאולה העומד לפתחו, אלא שבכל דור יותאם החזון לאופיו המיוחד. אין תוכחה גדולה מהעמדת הדור מול חזון גאולתו.

השמיים כסאי

בזמן הדרדרות המקדש כמוקד השראת השכינה, חוזרת הנבואה ומלמדת את ההתייחסות לעולם כולו כבית ד'. כך בתחילת דרכו של ישעיה, כאשר רואה את כסא ד' רם ונשא- והבית רועד:

"בְּשִׁנְת־מֹות־הַמֶּלֶךְ עָזִיָּהוּ וְאָרְאָה אֶת־אֲדֹנָי יֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא וְשׁוֹלֵיו מְלָאִים אֶת־הַהִיכָל: ..וַיִּנְעֻוּ אֲמוֹת־הַסְּפִיִּים מִקּוֹל הַקּוֹרָא וְהַבַּיִת יִמְלֵא עָשָׂן" (ישעיהו פרק ו פסוק א - ה)

פתח בהיכל וסיים בבית אשר אמות הסיפים שלו רועדות. בקריאה שניה מבין הקורא, שהעולם כולו הוא בית ד'. ורעידת אמות הסיפים של הבית - היא היא רעידת האדמה המטלטלת את העולם כולו.

"והוא היה יום הרעש שנאמר בו ונסתם כאשר נסתם מפני הרעש בימי עוזיה" (רש"י ישעיהו פרק ו פסוק ד)

בחיתום הספר, נסגר המעגל. ד' אינו יושב עוד על כסא בתוך ההיכל, כאשר ארון הברית הדום לרגליו. אלא העולם כולו – הוא בית ד'. השמים כסאי והארץ הדום רגלי.

וגם מהם אקח לכהנים וללויים?

לקראת ההפסקה הצפויה בעבודת הקורבנות שבמקדש מכוון אותנו ישעיה למבט אל חזון קורבנות עתידי. אומות העולם מקריבים מנחה לד' – ומהי המנחה? היהודים העולם מן הגולה.

"וְהִבְיָאוּ אֶת־כֹּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם מִנְחָה לְיִקְנֹק בְּסוּסִים וּבָרֶכָב וּבַצְבָּיִים וּבַפָּרָדִים וּבַכְרָרוֹת עַל הַר קְדֹשֵׁי יְרוּשָׁלַם אֲמַר יִקְנֹק כָּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמְּנַחָה בְּכָל־יְהוָה בֵּית יִקְנֹק: וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לְכַהֲנִים לְלוֹיִם אֲמַר יִקְנֹק: כִּי כָאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הִחְדָּשִׁים וְהָאָרֶץ הִחְדָּשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לְפָנַי נֹאֵם יִקְנֹק כִּי יַעֲמֵד זְרַעְכֶם וְשִׁמְכֶם" (ישעיהו פרק 50 פסוק כ - כג)

מה משמעותה של ההבטחה "וגם מהם אקח לכהנים וללויים אמר ד'?"

שותפות אומות העולם בתהליך הגאולה – מרוממת אותם ככהנים

נפילה עמוקה וכואבת היא הסתלקות השכינה מבית המקדש. אך פעמים, שדווקא נפילה זו, מאפשרת לפגוש את השראת השכינה שבעולם כולו, גם בנפילות וגם בסיבוכים. אומות העולם הרחוקות שלא זכו להכיר את ישראל עד כה, ישמשו ככהנים המביאים את ישראל כמנחה לד'. חשוב להדגיש, הדרך היחידה של הגויים המוצגת כאן לקרבת אלוקים היא שותפות במהלך האלוקי של גאולת ישראל. אין כאן החלפה חלילה של ישראל באומות העולם, או פריצת הגבול בין ישראל לעמים, אלא להפך, העמים מוצאים את מקומם תוך שותפות בהשבת ישראל לארצם.

וכך מעיד הפסוק הממשיך את ההבטחה:

"כִּי כָאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הִחְדָּשִׁים וְהָאָרֶץ הִחְדָּשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לְפָנַי נֹאֵם יִקְנֹק כִּי יַעֲמֵד זְרַעְכֶם וְשִׁמְכֶם" (ישעיהו פרק 50 פסוק כב)

האלשיך הקדוש מחדד עניין זה בפירושו לתהילים על הפסוק "שאו מנחה ובאו לחצרותיו:

"אמר עשו לפי עצתי ואקרבכם לחצרות ה' כישראל, והוא ענין שהנביא דיבר והביאו את אחיכם מנחה לה' בסוסים וכו' וגם מהם אקח לכהנים ללויים וכו' (ישעיה 50), והפירוש שיראה עיקר הוא, שגם מהמביאים יקח לכהנים ללויים ... לא יבצר מלהיות להם מבוא בחצרות ה' כעזרת ישראל לפחות ככל אישי ישראל. וזה יאמר, עוד אזכה אתכם משפחות עמים, באשר אני מיעץ אתכם ששאו מנחה עליכם או בסוסים בפרדים וכו', ועל ידי כן ובאו לחצרותיו" (אלשיך תהלים פרק צו)

רש"י – ישראל שנטמעו בגויים

רש"י פרש שהמדובר בכהנים ולוים שנטמעו בגויים:

"גם מהם אקח לכהנים ללויים - מן העמים המביאים אותם ומן המובאים אקח כהנים ולוים ולפני גלויים הכהנים והלוים שבהם ואברור אותן מתוכן ויהיו משמשין לפני אמר ה' והיכן אמר הנסתרות-לה' אלהינו (דברים כט) כך מפורש באגדת תהלים"

כמה גדולה סגולתם של ישראל, אפילו אלו שנטמעו בגויים. לא ידח ממנו נדח, לא רק שלא יאבדו את שם ישראל, אלא גם את סגולתם המיוחדת ככהנים ולוים לא יאבדו. הדברים מהדהדים את הבטחת התורה בפרשת ניצבים:

"אם־יִהְיֶה נִדְחָךָ בְּקֶצֶה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ יִקְנֹק אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ" (דברים פרשת ניצבים פרק ל פסוק ד)

"לא ידענו מהו קיחה זו, ובא ישעיה הנביא ופירש [ס"ו כ"א] וגם מהם אקח לכהנים ללויים אמר ה', פי' אף על גב דבמקומות שאין שם עיקר ישוב ישראל, ואפילו המעט הנמצא שם המה פחותי ערך ומעוטי תורה... גם מהם אקח לכהנים היינו שיהיה מכ"מ בהם אנשי חיל הראויים לשרת בבהמ"ק" (העמק דבר דברים פרשת ניצבים פרק ל פסוק ד - ה)

החתם סופר מוסיף ומבאר שדווקא הגויים בהם נטמעו ישראל, הם ידעו להעמיד אותם על מעלתם וגדולתם:

"פי' הן אלו שנתלכלכו בחטאים ויתערבו בגויים וילמדו מעשיהם והם בושו והכלמו לעלות לירושלים, ואמנם הגויים בכל מקומות יעוררו אותם לעלות ויביאום למנחה לה' כאשר אדם לוקח חטים מן העלי' שהי' שם בכרי

בהמה חיה ועוף, כך תורתו אחר בהמה חיה ועוף. הדא הוא דכתיב 'זאת תורת הבהמה' ואחר כך 'אשה כי תזריע'.

אפילו יתוש קדמך

חז"ל התקשו בשאלה פשוטה, המדברת בעד עצמה, מדוע התורה מנתה תחילה את תורתן של בעלי החיים, כפי שמצינו בפרשיות הקודמות, ורק לאחר מכן, בתחילת פרשתנו עוסקת באדם? מדוע לא פתחה תחילה ביצור החשוב בבריאה, באדם לפני בעלי החיים? על כך השיבו חז"ל: כשם שבבריאת העולם נבראו תחילה בעלי החיים ורק לאחר מכן נקרא האדם, כך גם כשמפרטים את תורתם ודיניהם, תחילה עוסקים בבעלי החיים ורק לאחר מכן באדם עצמו.

ומדוע באמת אדם נברא אחרון, לאחר בעלי החיים? על כך אמרו חז"ל: "אדם נברא בערב שבת, ומפני מה? ... שאם תזוח דעתו עליו, אומר לו: יתוש קדמך במעשה בראשית. דבר אחר, כדי שיכנס לסעודה מיד, משל למלך בשר ודם שבנה פלטרין ושיכללן והתקין סעודה ואחר כך הכניס אורחין" (סנהדרין לח ע"א). כמה טעמים נאמרו בתשובה לשאלה זו, שנים מהם, שהובאו לעיל – נוגדיים וקוטביים, מחד שאם תזוח עליו דעתו, יאמרו לו שאפילו יתוש נברא לפניו. מאידך, כדי להכין את כל הנבראים לפניו, כדרכו של אדם חשוב שמגיע לאירוע לאחר שכל המוזמנים כבר באולם.

משמעות הפסקת החיים בבריאה

בבריאת העולם האדם נברא אחרון, לאחר בריאת הדומם, הצומח והחי. כך גם בפרשתנו, רק לאחר הפרשיות העוסקות בתורת הבהמה החיה והעוף, עוסקת פרשתנו באדם, נזר ותכלית הבריאה. בחייו שונה האדם משאר הברואים, ושונה הוא מהם גם במותו, בחדלונו, בהסתלקותו. ככל שהצורה גבוהה יותר בחיותו, כך בהפסקת החיות, החומר והצורה נעשים שפלים יותר.

דומם שנשבר - נותרים ממנו רק שברים דוממים. צמח המאבד את חיותו – הוא נובל ונרקב וחדל לתת ריח או מראה רענן ופורח. חי המאבד את צורתו וחייו – הופך לנבלה, למטרד חסר שימוש [למעט חי שנשחט, שבכך ממשיך למלא את ייעודו וניתן להשתמש בעורו ולאכול את בשרו]. אדם המאבד את חייו וחיותו – הופך להיות 'אבי אבות הטומאה', יותר מנבלת חיה. החומר שהיה בו מאבד כל

כשאר כל החטים ומקדיש אותם למנחה ואז מניח אותם בכלי כסף וזהב טהור ומביאם בית ה' שעד עתה היו מונחים בעלי ועכשיו מכבדים אותם בכלי זהב ואז לוקחין הכהנים ומקריבין לריח ניחוח, כן יבואו אותם המתערבים עד עתה עם הגוים ועכשיו יביאו אותם בכבוד לירושלים" (תורת משה פרשת ויחי)

רד"ק משמשים לכהונה ולווי

הרד"ק פירש שהקב"ה יקח מהגויים ל- כהנים וללויים, כלומר לשרת את הכהנים והלויים. כשם שזכו להיות שייכים לעניין האלוקי כך יזכו מובחריהם להיות מסייעים בעבודת המקדש, על ידי שירות חיצוני.

דורשי רשומות

דווקא הירידה הגדולה של ימי מנשה, חושפת כח מופלא מאד של גילוי אלוקות גם בכוחות העולמיים כולם. ושל השבת הנדחים. כוחו של מנשה לחתור חתירה של תשובה תחת כיסא הכבוד, הוא חלק מחשיפה עמוקה מאד של פנימיות המסתתרת גם בריחוק הגדול ביותר. מנשה נמנה בין המלכים שאין להם חלק לעולם הבא, אך הגמרא מוסיפה:

"דורשי רשומות היו אומרים כולן באין לעולם הבא" (סנהדרין קד ע"ב)

"מה שנקראו דורשי רשומות, כי ידוע שבכל מקום שהיה שם אור וקדושה אף שנסתלק - הרשימו נשאר. והחוטא בדבר שהמשפט שאין לו חלק לעולם הבא, היינו שעל ידי אותם חטאים נסתלק כל שורש הקדושה שיש בלבבות בני ישראל, אבל מכל מקום הרשימו נשאר... ועל אותו הרשימו גם כן יש שם ישראל, וזה אי אפשר כלל לעקור שלא ישאר רשימו" (ישראל קדושים י) כן יעמוד זרעכם ושמכם.

על הפסוק הפותח את פרשת השבוע "אֲשֶׁה כִּי תִזְרֶיעַ וְיִלְדָה זָכָר" (יב, ב) ביאר רש"י כדברי חז"ל (מדרש רבה יד, א): "אמר רבי שמלאי: כשם שיצירתו של אדם אחר כל

ערך. בהתאם לכלל, שככל שהצורה היתה גבוהה יותר בחייו, כך בהפסקתם – טומאתו וחדלונו גדולים יותר.

מהי טומאה

פרשתנו עוסקת בטומאה. טומאה אינה לכלוך או זוהמה, אלא מצב שבו החיות והמהות נעלמים. איבוד צורה פירושו העדר חיים, שמשמעותו טומאה. הטומאה מעידה על חיסרון. בניגוד לבהמה, שבחייה אינה מגיעה למצב טומאה, רק אדם מטמא גם בחייו. וככל שהוא אדם גדול יותר, כך הוא מטמא יותר. באותה מידה גם טומאת כהן היא במדרגה גבוהה מטומאת ישראל. ככל שאדם חי יותר, הוא מגלה את מהותו יותר, ושכשנעלמת חיותו - מופיעה יותר טומאה.

בסוף פרשת מצורע כתוב "וְהִזְרַתְּם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטְּמֵאֲתָם וְלֹא יִמְתּוּ בְּטִמְאֲתָם בְּטִמְאֵם אֶת מִשְׁכְּנֵי אֲשֶׁר בְּתוֹכָם" (טו, לא).

מבאר הנצי"ב מוולוז'ין: "היינו האדם עצמו, שהוא משכן לשכינה, מצד שהוא צלם אלוקים... קאמר שלא יבא למכשול 'בְּטִמְאֵם אֶת מִשְׁכְּנֵי אֲשֶׁר בְּתוֹכָם', שתהא נטמאת בשעת מעשה וממילא יהא גם הוא נטמא טומאת הגוף... דטומאת הגוף שעשה מוסיף לו טומאה ואיסור כרת".

כל אחד מאיתנו, מעצם היותו צלם אלוקים, הוא משכן קטן, מקום לגילוי שכינה, ביטוי לגודל החיות, היצירה, התיקון והעשיה. כל אחד מאיתנו, כשימלא את ייעודו, יהיה טהור יותר וחי יותר.

פשט בפרשה

הרב עמנואל בן ארצי

על מה באה צרעת?

בפרשה אנחנו פוגשים את הצרעת. על מה היתה באה לאדם צרעת? מקובל על פי המדרש הידוע לומר שעל לשון הרע. אבל יש מדרשים מוכרים פחות שמפרטים סיבות נוספות.

בתנ"ך יש לנו חמשה מקרים של אדם שהצטרע: משה בסנה, שהכניס ידו לחיקו והוציא אותה מצורעת. מרים שדיברה על משה יחד עם אהרון. נעמן שר צבא ארם בימי אלישע הנביא. גיחזי, משרתו של אלישע ובניו שקיבלו את צרעת נעמן. ועוזיה מלך יהודה שנכנס למקדש להקטיר והצטרע.

מה משותף ביניהם?

נראה שכל המקרים האלו הם מקרים בהם יש בעיה ביחס של האדם אל החברה, אבל הבעיה קשורה ליחס של האדם אל הקב"ה:

משה בסנה העלה ספק באמונה של עם ישראל וביחס שלהם אליו כגואל: "וְהֵן לֹא יֶאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקִלִּי", וביחס למדרגתו הספק הזה נחשב כחטא. מיעוט האמון היה כלפי החברה, אבל הוא כמובן נוגע גם להבנה במהלך שמוביל עכשיו הקב"ה.

מרים דיברה לשון הרע, וביחס למדרגתה נחשב לה לחטא, למרות כוונתה הטובה. לשון הרע זו בעיה ביחס של האדם אל החברה, אבל במקרה הזה הבעיה העיקרית עליה היא ננצפת היא היחס לנבואת משה שבאה מהקב"ה: "לֹא כֵן עֲבָדִי מֹשֶׁה בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמַן הוּא... וּמִדּוּעַ לֹא יֵרָאֲתָם לְדַבֵּר בְּעַבְדִּי בְּמִשְׁהָ".

נעמן היה גאוותן, כמו שרואים ביחס שלו אל אלישע, וגאוה זו בעיה ביחס של האדם אל החברה. אבל הבעיה נוגעת ליחס שלו לקב"ה: נעמן היה גאוותן כיון שהיה שר צבא חשוב, אבל הוא לא זכר שהסיבה לכך היא "כִּי בּוֹ נִתַּן ה' תְּשׁוּעָה לְאַרְם", ואפילו מול נביא ה' לא וויתר על גאוותו.

גיחזי רדף אחרי הכסף, שגם זו בעיה ביחס של האדם אל החברה. אבל עיקר הבעיה היתה חילול ה' הגדול שהוא ייצר ברדיפת הממון שלו. כשנעמן ראה שאלישע מסרב לקחת ממנו כסף, זה שינה את צורת ההסתכלות שלו על עם ישראל כולו, וגרם לו לבחור לעבוד את ה' בעצמו. אבל גיחזי בא אליו, כביכול בשם אלישע, וביקש כסף בכל זאת, ובזה ביטל במידה מסוימת את השפעת הפעולה של אלישע.

עוזיה לקח לעצמו לא רק את כבוד המלכות אלא גם את כבוד הכהונה. הכבוד הוא בעיה חברתית, אבל כשמדובר בהקטרת קטורת במקדש כמובן שיש כאן התיחסות שגויה לחלוטין לעבודת ה'.

וכיון שאנחנו מבינים שהבעיה המובילה לצרעת היא יחס לא נכון לחברה, שקשור ליחס לא נכון לקב"ה, נוכל להבין את הנגע עצמו.

באופן פשוט הצרעת לא פגעה במערכות הגוף של האדם (אין קשר אמיתי בין הצרעת של התורה לבין המחלה

מלבד העובדה שהדין הפותח והחותם את הפרשות האלו שייך לאשה, יש משמעות לכך שדווקא דינים אלו הם ה'מסגרת' לפרשות. המצבים של הטומאה שמפורטים בפרשות האלו הם מצבים קיצוניים- בטומאה של מצורע וזב יש חומרה רבה שמתבטאת בצורך להתרחק ממנה. לעומת טמא מת שמשולח רק ממחנה שכניה, הזב מורחק גם ממחנה לויה והמצורע אפילו ממחנה ישראל, עד שיש לו חובה להרחיק ממנו כל אדם: "וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא" - משמיע שהוא טמא ויפרשו ממנו".

לעומת חוסר הנורמליות של המצורע והזב פותחת התורה בטומאה ה'נורמלית' ביותר שנובעת מעצם החיים: "אִשָּׁה כִּי תִזְרֶיעַ וַיִּלְדָּה זָכָר וְטָמְאָה שְׁבַע יָמִים", וממילא מובנת גם הטומאה המסיימת, שהרי כל טומאת הנידה נגזרת מהאפשרות של הלידה.

נראה שמצבי הטומאה ה'נורמליים' פותחים פתח לתיקון של המצבים הבלתי נורמליים. בטומאת לידה שהיא המצב החיובי ביותר מתברר שהדם שהוא סימן הטומאה יכול להיות גם במצב של טהרה, ולכן מדין התורה ישנו זמן של 'דמי טהרה'. יתר על כן, בטומאת לידה הצד החיובי גובר על השלילי: "אִשָּׁה כִּי תִזְרֶיעַ וַיִּלְדָּה זָכָר וְטָמְאָה שְׁבַע יָמִים... וְשִׁלְשִׁים יוֹם וְשָׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדָמֵי טְהָרָה... וְאִם נִקְבָּה תֵּלַד וְטָמְאָה שְׁבַע יָמִים וְשָׁלֹשֶׁת יוֹם וְשָׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל דָּמֵי טְהָרָה". במצורע שמצבו רחוק מנורמליות הצד החיובי רחוק מאוד אבל קיים בקצה: "וְרֵאָה הַכֹּהֵן וְהֵנָּה כִּסְתָה הַצָּרַעַת אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ וְטָהַר אֶת הַנֶּגַע כִּלּוֹ הַפֶּךָ לְכֹן טָהוֹר הוּא" - הצבע הלבן שנחשב כסימן טומאה הופך לסימן טהרה.

אם כן גם 'למחנה הטמאים' שכולל את המצבים הקשים והרחוקים ביותר יש 'מסגרת' נורמלית שמלמדת שגם בתוך הטומאה יש תקווה לטהרה.

חידות לפרשה

נתן מארגל

חידות לילדים

לפי סדר העולים לתורה

ראשון- איזה קרבן מביאה יולדת שאין לה מספיק כסף ?

(א) חצי שקל

שנקראה צרעת בדורות הקודמים). אלא התבטאה בכתם לבן או אדום על גופו של האדם. כתם שגרם לו בושה מול החברה, כדי לתקן את הבעיה החברתית; כשברור היה שהמחלה הגיעה לו מהקב"ה, כדי לתקן את היחס לקב"ה.

ובהתאם לזה גם הטיפול מחייב התרחקות של האדם מהחברה: "בְּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ", ובזמן הזה יוכל לתקן את היחס שלו לקב"ה, להתפלל אליו ולבקש ממנו. וזאת בהדרגת הכהן, שהוא הממונה על הטיפול בצרעת, ולא הרופא.

[עיון נוסף והרחבה: ויקרא רבה מצורע פרשה יז ג, מדרש תנחומא מצורע ד, חידושי אגדות למהר"ל ערכין דף טז עמוד א' על שבעה דברים, ויקרא פרק יג פסוק ב: כלי יקר 'שאת או ספחת', העמק דבר 'וי"ל עוד בא"א', פסיקתא זוטרותא פרשת שמות פרק ד סימן ו, רבינו בחיי דברים פרק כד פסוק ט, אלשיך מלכים ב פרק ה פסוק כו, מלבי"ם דברי הימים ב פרק כו פסוק טז].

עולמות חדשים בפרשה

הרב יוסף שילר

דמי טהרה

פרשות תזריע-מצורע מחוברות לא רק בקריאתם אלא גם בתוכנם- ענייני טומאות שבאות מגופו של האדם עצמו. הסדר שבו נכתבו הדינים שבפרשות אלו מדגיש זאת: פרשת תזריע פותחת בדין טומאה ששייך לנשים ופרשת מצורע מסתיימת בדין כזה. יתר על כן- הפתיחה של פרשת תזריע רומזת לסיומה של פרשת מצורע: "אִשָּׁה כִּי תִזְרֶיעַ וַיִּלְדָּה זָכָר וְטָמְאָה שְׁבַע יָמִים כִּימֵי נִדַת דֹּוְתָהּ תִּטְמָא" - כסדר כל טומאה האמורה בנדה, שזוהי הפרשיה האחרונה בפרשת מצורע: "וְאִשָּׁה כִּי תִהְיֶה זָבָה... שְׁבַע יָמִים תִּהְיֶה בְּנִדְתָּה".

קישור זה מעלה קושי- כיצד ניתן לדבר על דין אשה נדה אם הוא עוד לא נאמר? בפירוש העמק דבר תירץ: "כבר היו נהוגים להיות מרוחקים" גם בלי דין התורה, אך הרד"צ הופמן סובר שנצטרך להשתמש כאן בכלל שאין מוקדם ומאוחר בתורה. לפירושו מובן עוד יותר שסדר הדברים בתורה נכתב באופן שמסמן את שתי הפרשות כעניין אחד שמחובר מתחילתו לסופו.

שאלת רש"י - מצאו את המילים "שבע פעמים לפני ה'"
 וראו ברש"י מה הכוונה לפני ה' ?

חמישי - מי מביא כבש ושני תורים או שני בני יונה ?

(א)הכהן שמטהר את המצורע
 (ב)מצורע עשיר
 (ג)מצורע עני

שישי - מה עושים עם האבנים שיש בהם צרעת הבית ?

(א)מוציאים אותם החוצה
 (ב)צובעים את האבנים בצבע לבן
 (ג)שמים אבנים אחרות במקום האבנים הטמאות
 (ד)תשובות א' ג' נכונות

מה עושה אדם שנוגע בזב ?

(א)מכבס בגדיו וטמא שבעה ימים
 (ב)רוחץ את ידיו וטמא עד הערב
 (ג)מכבס בגדיו רוחץ גופו וטמא עד הערב
 שביעי- איזה קרבן מביאה אשה טמאה ?

(א)2 כבשים
 (ב)איל
 (ג)שני תורים או שני בני יונה
 (ד)תשובות א' ב' נכונות

(ב)מאפה סולת
 (ג)שני תורים או בני יונה

אדם שיש לו צרעת לבנה והיא פרוחה וכסתה את כל גופו- האם הוא טהור או טמא ?

(א)טהור
 (ב)טמא

שני - אדם שיש לו בהרת לבנה והכהן ראה שיש בה שער לבן - האם זו צרעת והאדם טמא ?

(א)טמא
 (ב)טהור

אדם שיש לו נגע בראש או בזקן ויש בו שער בצבע צהוב - האם הוא טמא או טהור ?

(א)טמא
 (ב)טהור

שלישי- מה צריך לעשות אדם שיש בו צרעת ?

(א)לובש בגדים קרועים
 (ב)מגדל שער
 (ג)מכריז על עצמו שהוא טמא
 (ד)כל התשובות נכונות

רביעי - מה עושים לבגד שכבסו אותו והנגע ירד ?

(א)אפשר ללבוש
 (ב)צריך לכבס שוב ואז נהיה טהור
 (ג)צריך לחתוך את המקום שהיה בו הנגע
 את מי טבלו בדם הצפור השחווטה ?

(א)את המצורע
 (ב)את הצפור החיה
 (ג)את עץ הארז שני התולעת והאזוב
 (ד)תשובות ב' ג' נכונות
 (ה)תשובות א' ב' נכונות